

insurance organization, forming its high competitiveness. As a result, the use of marketing tools is a necessary element of the process of forming a mechanism for managing insurance companies.

Key words: *marketing, insurance activity, insurance organization, insurance product, insurance organization marketing service.*

УДК: 332.14

DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-130-141

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ КЛАСТЕРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНУ

О. О. НЕПОЧАТЕНКО, доктор економічних наук

П. К. БЕЧКО, кандидат економічних наук

С. А. ПТАШНИК, кандидат економічних наук

О. А. ГАВРИЛЕНКО, аспірант

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджується питання щодо методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі, необхідності застосування методичних підходів кластеризації на регіональному рівні. Розвиток кластерів в аграрному секторі економіки за сучасних умов сприймається як оптимальна форма організації аграрного виробництва, яка позитивно впливає на інноваційну діяльність. За цих умов найважливішим завданням є визначення кластерного потенціалу регіону. У статті наведена сутність кластера, алгоритм оцінки кластерного потенціалу аграрного сектору регіону.

Ключові слова: *аграрна галузь, кластер, кластеризація, методичні підходи, кластерна політика, аграрне виробництво*

Постановка проблеми. З розвитком ринкових відносин кластерна політика є важливим інструментом, здатним реалізувати всі конкурентні переваги аграрного сектору економіки регіону, який в даний час є складною системою, сукупністю підприємницьких структур всіх організаційно – правових форм господарювання. Кластери, вступають у вигляді мережевих структур, орієнтованих на створення нових цінностей безпосередньо всередині мережі і зниження трансакційних та економічних витрат господарської діяльності, доповнюючи один одного у виробничо-збутових ланцюгах чи при реалізації проектів інноваційного характеру. З огляду на це, успішне функціонування кластеру, як правило, забезпечується за умов належної координації діяльності всіх його учасників.

Пріоритетним завданням координаційного центру є як посилення існуючих, так і проектування нових ланцюгів цінностей через використання гібридних форм взаємодії, здатних «долати кордони» й одночасно елімінувати просторово-територіальні чинники. В країнах ЄС з розвиненими ринковими

відносинами часто це інституції, які створені за участю органів регіональної влади. Варто відзначити, що стійкість кластерів забезпечується наявними активними інтегруючими компаніями, які виступають лідерами кластеру з наявним досвідом знань та відповідних навичок внутрішньо-кластерної взаємодії. З огляду на це, пріоритетними для постанови є проблема методичного і практичного мотивування подальших методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі регіону присвячені дослідження багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема Портер М. Е., Енрайта, М. Дж. Ван ден Берга, П. Т. Саблука, Р. С. Білик, О. М. Тищенко, С. І. Соколенка, М. Ф. Кропивка та ін. Проте, сьогодні особливої актуальності набуває проблема методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі регіону, що є дієвим інструментом формування високорівневих конкурентних переваг аграрної сфери, за допомогою якого з'являється можливість досягти високого рівня конкурентоспроможності аграрних формувань.

Методика досліджень. Наукове вирішення висвітленої у роботі мети застосовані загальнонаукові методи наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методичною основою дослідження слугують положення та основні принципи економічної теорії з питань методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі. З метою реалізації поставлених завдань використовувалися наступні методи дослідження: монографічний, структурно-функціональний, абстрактно-логічний.

Мета дослідження визначається в обґрунтуванні методичних підходів щодо організаційно-економічних засад щодо методичних підходів оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі.

Результати дослідження. Класичне визначення сутності «кластер» було сформульоване М. Портером «...як сформована за географічною ознакою група взаємозалежних компаній, організацій і асоційованих інституцій, які пов'язані спільними цілями і доповнюють одна одну [1]. Суттєвий внесок у кластерну теорію, спрямовану на економічне зростання вніс М. Енрайт, який зазначає, що «...конкурентні переваги створюються не на наднаціональному або національному рівні, а на регіональному. Розвиток таких кластерів сприяє зростанню продуктивності праці та ефективності виробництва за рахунок спрощення доступу до постачальників, кваліфікованого персоналу, інформації, обслуговуючими та освітніми центрами. Водночас наявність кластерів стимулює застосуванню інновацій, створюються пільгові умови для створення нових типів підприємств і товарів [2, с. 24–25] Науково обґрунтовану характеристику кластеру як локалізованої мережі спеціалізованих організацій дає Ван ден Берг який відмічає, що «це процеси виробництва які тісно пов'язані через обмін товарами, послугами і/або знаннями [3, с. 186].

Теоретичне обґрунтування кластерів розроблене і доповнене вітчизняними науковцями. Зокрема, групою дослідників проблем національної програми кластерного розвитку дане визначення цієї категорії як «...кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання організацій, які тісно співпрацюють між собою, а також з іншими суб'єктами в ланцюжку створення цінностей з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції, її експорту й сприяння економічному розвитку регіону [4].

Результати дослідження П. Т. Саблука щодо сутності кластерів свідчать, що на даному етапі розвитку економіки України кластери можуть виступити ефективним інструментом інтенсифікації розвитку вітчизняного підприємництва і посилення ринкових позицій окремих економічних суб'єктів, оскільки кластерні системи є втіленням комбінації наукових, виробничих і комерційних структур, і на основі використання переваг коопераційної взаємодії сприяють формуванню і ефективному використанню реальних конкурентних переваг окремих підприємств, галузей, регіонів, національних економік в умовах посилення світового конкурентного протистояння». [5, с. 186].

Разом з тим, як відмічає О. М. Тищенко для створення нового кластера необхідні певні умови, зокрема наявність головного засобу виробництва - землі та підприємства-лідера, що визначає довгострокову спільну стратегію регіональної економічної системи; територіальної локалізації основної маси суб'єктів господарювання – учасників кластерної системи; спільних корпоративних систем управління, бізнес-процесів, централізованого контролю та аналізу; стійкість стратегічних міжнародних господарських зв'язків у рамках кластерної системи, включаючи її міжрегіональні та міжнародні зв'язки [6, с. 74–75]. Формування кластерних зв'язків є пріоритетним завданням розвитку аграрної сфери регіонів в умовах глобалізації, адже кластери є основою для побудови ділових взаємин, сприяють налагодженню співпраці між різними організаційними структурами, підвищуючи ефективність їх діяльності. Про це свідчить досвід таких економічно розвинутих країн світу, як Італія, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Ісландія, Нідерланди, США, Японія, Польща, Туреччина, Болгарія, Словенія, Швейцарія, Франція, Велика Британія [7].

З огляду на проведені дослідження сутності «кластер» в аграрній сфері національної економіки характеризує спосіб організації аграрного виробництва, заснований на поєднанні кооперації, інтеграції та мережевій взаємодії юридично незалежних сільськогосподарських товаровиробників всіх організаційно – правових форм господарювання, переробних підприємств, постачальників засобів виробництва та предметів праці, фінансово-кредитних інституцій, об'єктів інфраструктури, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів тощо. Перераховані суб'єкти взаємодіють між собою в межах, одного операційного циклу або єдиного ланцюжка створення вартості, взаємно доповнюючи один одного, сприяючи при цьому економічному зростанню регіону в цілому та досягненню особистих інтересів. Кластер за своєю сутністю є формою організації аграрного виробництва, який максимально повно сприяє інноваційній діяльності. З огляду на це, пріоритетним завданням кластера є

виявлення потенціалу кластеризації, проведення аналізу конкурентної стійкості групи господарюючих суб'єктів аграрної сфери, які виробляють технологічно однорідну продукцію. За джерелами інформації методи кластеризації економіки можна виокремити на такі групи, які засновані на аналізі: офіційної державної статистики; непрямой інформації та експертних оцінок.

При використанні різних методів ідентифікації кластерів необхідно виявити або конструювати змінні, які би адекватно співвідносилися з основними ознаками кластера. Для попередньої оцінки потенціалу кластеризації суб'єктів господарювання аграрної галузі регіону слід: провести аналіз соціально-економічних показників; визначити пріоритети регіональної політики у галузі; провести статистичний аналіз інноваційної активності; провести SWOT-аналіз та оцінити їх конкурентоспроможність. Для обґрунтування передумов формування та розвитку кластера суб'єктів господарювання аграрної галузі регіону необхідно використовувати такі показники, як: частку вартості продукції та послуг кластера в загальному обсязі продукції, що виробляється в регіоні; позитивну динаміку розвитку та економічної ефективності діяльності кластера та його учасників (за обсягом продукції, прибутку, інвестицій); потенційну конкурентоспроможність продукції, що випускається кластером.

З метою розвитку кластерів використовують різного роду методи кластерного аналізу суб'єктів регіональної економіки, які дають змогу застосовувати науково обґрунтовану класифікацію, виявляти внутрішні взаємозв'язки між одиницями спостережуваної сукупності. Оцінка потенціалу кластеризації регіону є першим з етапів, що дає змогу визначити існування в економіці території «точок зростання» – основи кластеризації регіону, оцінити ймовірність їх трансформації у конкурентоспроможні структури, виявити сильні та слабкі сторони, визначити рівень керуючого впливу регіональної влади.

При реалізації кластерної політики необхідно визначити потенціал кластеризації, який охоплює виробничо – ресурсний, кадровий інвестиційний, фінансовий та інноваційний потенціали (рис. 1). Інформаційною базою для апробування методики є форми звітності про фінансово-економічний стан сільськогосподарських товаровиробників за кілька років. Перший блок або виробничо-ресурсний потенціал кластера аграрної галузі регіону доцільно оцінювати за дев'ятьма показниками: активи господарюючих суб'єктів, виручка, кошти, частка основних засобів в активах, динаміка основних засобів, капіталовіддача, капіталомісткість, капіталоозброєність, рентабельність.

Другий блок дає змогу оцінити кадровий потенціал сформованого кластера, тобто персонал та ефективність його діяльності: трудові ресурси, чистий прибуток на одного працівника, продуктивність праці на місяць, трудомісткість, коефіцієнт прийому працівників, коефіцієнт вибуття працівників. Інвестиційний потенціал аграрного кластера або третій блок є оцінкою показників довгострокового вкладення капіталу в економіку аграрного бізнесу регіону: виручка, собівартість, власний капітал, коефіцієнт інвестиційної активності, валовий прибуток, чистий прибуток, коефіцієнт забезпеченості

довгострокових інвестицій, рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств нематеріальними активами, показники рентабельності.

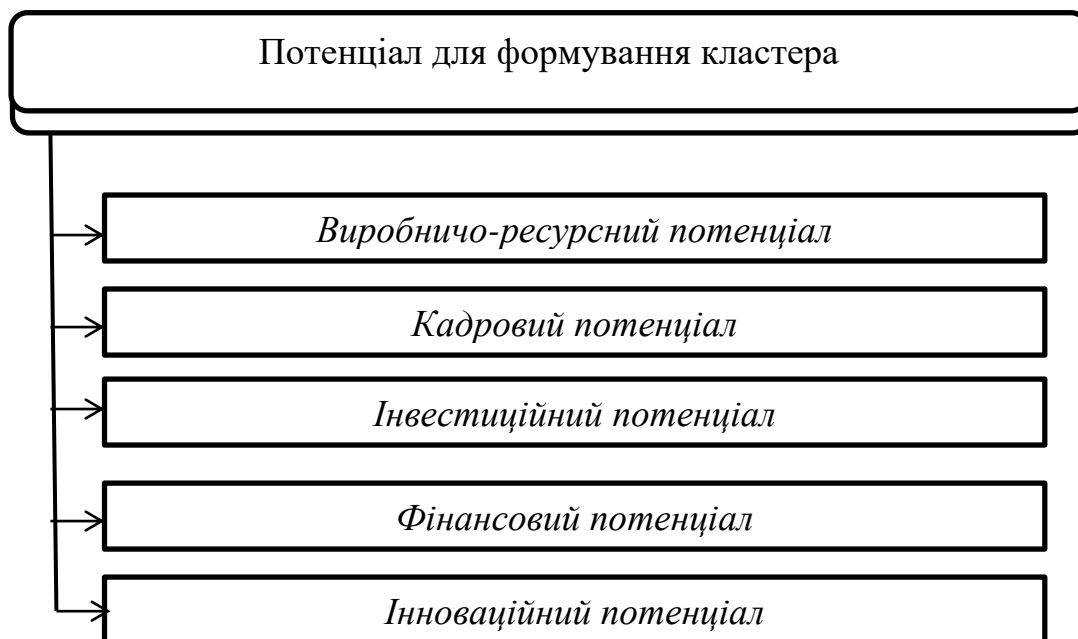

Рис. 1. Потенціал кластеризації

Серед наведених показників особливо слід зазначити коефіцієнт інвестиційної активності, що характеризує частку коштів сільськогосподарських підприємств, спрямованих на модифікацію та вдосконалення власності, а також коефіцієнт забезпеченості довгострокових інвестицій та рівень їх забезпеченості нематеріальними активами. Завдяки четвертому блоку показників (фінансовий потенціал), що включає оцінку показників платоспроможності, коефіцієнтів ліквідності, показників ділової активності та фінансової стійкості, можна оцінити фінансову сторону діяльності сільськогосподарських підприємств. Найважливішою відмінністю кластерного освіти є його інноваційна орієнтованість. Інноваційний потенціал аграрного кластера, а це останній блок дає змогу з використанням певних показників оцінити інноваційну складову діяльності аграріїв, потенційних учасників кластера. Зазначимо, що під інноваційним потенціалом слід розуміти економічні можливості господарюючих суб'єктів залучення нових технологій у виробничо-господарську діяльність та здатність найбільш ефективно реалізовувати те чи інше функціональне завдання при максимально ефективному використанні наявних економічних ресурсів.

В цілому, представлена методика визначення потенціалу кластера в аграрній сфері Уманського району враховує найбільш значущі показники і є простою при зборі інформації та розрахунку всіх показників. Крім того, необхідно зазначити, що формування та розвиток агрокластерів у регіоні неможливе без переходу на рівень дослідження конкретних господарюючих суб'єктів та взаємодії всіх учасників виробничого ланцюжка, оскільки кластер, що ефективно функціонує, може реалізувати свій потенціал тільки в спільній дії всіх учасників кластерної освіти. Таким чином, виявлення кластерних

можливостей в аграрній сфері та необхідність їх формування не викликає сумніву, оскільки реалізація кластерної політики дасть змогу забезпечити підвищення саморозвитку регіону за рахунок зростання обсягів виробництва аграрної продукції, підвищення продуктивності праці в учасників кластерної освіти, а також сприятиме збільшенню обсягів інвестицій в аграрний сектор економіки. Оцінка умов та можливостей створення кластера передбачає дослідження економічних, ресурсних та організаційних передумов [9].

До економічних передумов належать концентрація, кооперація, конкуренція та конкурентоспроможність. Ресурсні чинники включають: природні ресурси; науково-технологічну інфраструктуру; людські ресурси, зокрема достатність освітнього потенціалу; фінансові ресурси; інформаційну інфраструктуру; адміністративну інфраструктуру; базову матеріально-технічну та виробничу інфраструктуру. Організаційні передумови полягають у готовності підприємницьких структур, представників органів влади та громадськості до формування кластерів за умов достатнього інвестиційного забезпечення, фінансових ресурсів за рахунок як власних, так і запозичених джерел та інноваційний потенціал, який формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках дає змогу уникнути економічної кризи. Безпосередньо методика оцінки ефективності формування та розвитку кластера, її можливого потенціалу ґрунтується на узагальнених критеріях, які включають сукупність показників, які повно розкривають сутність обраних критеріїв. В основу розробленого методичного підходу закладено визначення потенціалу кластеризації що характеризує наявність конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств, готових увійти до складу одного з наявних кластерів.

Необхідно відзначити, що аналіз потенціалу кластеризації дає змогу виявити пріоритетні види економічної діяльності, здатних для формування та розвитку кластерів, ефективна діяльність яких сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону при використанні можливостей як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Сама ж методика оцінки ефективності формування та розвитку кластера, його можливого потенціалу ґрунтується на узагальнених критеріях, які включають сукупність показників, які повно розкривають сутність обраних критеріїв. Реально функціонуючий кластер передбачає обов'язкову наявність приватної власності, конкуренції без монополії, принцип вільного ціноутворення, економічну самостійність суб'єктів господарювання аграрної галузі та їх відповідальність. Головним чинником необхідності формування та розвитку кластера є зростання якісних та кількісних економічних показників, підвищення конкурентоспроможності кожного учасника кластера після його входження до створюваної структури. Кластерний підхід до кооперації та інтеграції бізнесу, влади, освіти та науки, є базою для виникнення нових форм об'єднання знань, стимулює розвиток нових науково-технічних напрямів та їх комерційних додатків, тим самим об'єднуючи всі ресурси в єдине ціле для комплексного вирішення різних проблем суб'єктів аграрного виробництва регіону.

Таким чином, для виокремлення сільськогосподарських підприємств, здатних сформувати ядро кластера, а також визначення ключового господарюючого суб'єкта кластера Уманського району Черкаської області пропонується використовувати аналіз потенціалу кластеризації за методикою, яка включає блоки, представлені на (рис. 2).

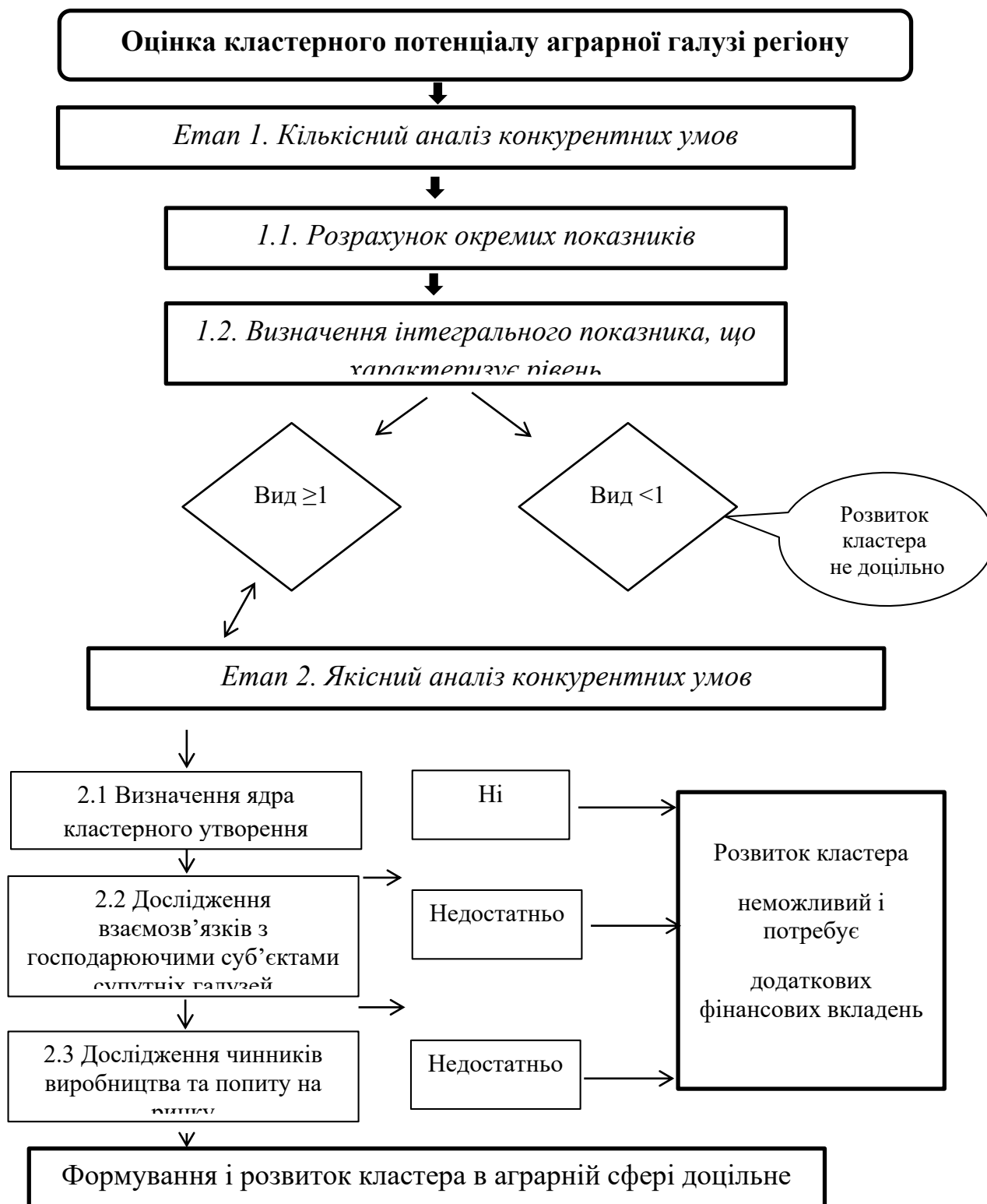

Рис. 2. Алгоритм оцінки кластерного потенціалу аграрної галузі регіону

З огляду на це, алгоритм виявлення кластерів передбачає реалізацію наступних етапів:

- виявлення потенціалу кластеризації з точки зору економічних передумов;
- виявлення та аналіз просторових аспектів кластеризації економіки регіону;
- оцінка параметрів внутрішньої та зовнішньої ефективності потенційних та реальних кластерних структур в економіці регіону

Варто відзначити, що аналіз потенціалу кластеризації дає змогу виявити пріоритетні види економічної діяльності, здатних формувати розвиток кластерів, ефективна діяльність яких сприяє зростанню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з використанням можливостей як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Застосовуючи наведену методику кластеризації проведений кластерний аналіз рівня деталізації впливу кредиту на розширене відтворення сільськогосподарських підприємств Уманського району метою якого є вибірка об'єкта з подальшим його упорядкуванням в порівняно однорідні групи. Кластерний аналіз сільськогосподарських підприємств району за часткою окремих елементів впливу кредиту на розширене відтворення дає змогу виокремити кілька типів підприємств з різною структурою частки кредиту в покритті витрат операційної діяльності (табл. 1).

Табл. 1. Результати регресивного аналізу кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств Уманського району з різним рівнем ефективності їх використання, в середньому за 2015-2021рр.

Показники	1 кластер	2 кластер	3 кластер	4 кластер
Площа земельних угідь, га	До 1200	1201–2000	2001–3000	Більше 3000
Частка короткострокових кредитних ресурсів у матеріальних витратах, %	14,4	21,1	39,9	44,8
Коефіцієнт оборотності кредиту	11,26	9,51	4,22	3,31
Тривалість обороту кредиту, днів	243,4	155,3	89,7	84,3
Коефіцієнт рентабельності кредиту	0,214	0,194	0,212	0,311
Коефіцієнт своєчасності повернення кредиту	2,12	0,96	0,89	0,87
Строк окупності кредиту, дні (Co)	246	151	52	46
Фактично сплачена відсоткова ставка за короткостроковими кредитами, %	24,0	21,7	20,9	20,1

Джерело: дані Головного управління статистики у Черкаській області

Результати дослідження свідчать, що різним типам сільськогосподарських підприємств відповідають різні частки кредиту в покритті витрат операційної діяльності. З огляду на результати кластерного аналізу слід відмітити той факт, що підприємства третього і четвертого кластера в яких частка короткострокових кредитних ресурсів у матеріальних витратах складає відповідно 39,9 і 44,8 %, що на 25,5 і 30,4 відсоткових пункти більше відповідно першого кластеру. З огляду на це, по цих групах кластеру в порівнянні з першим кластером тривалість обороту кредиту менше відповідно на 154 і 159,1 днів. За своєю сутністю тривалість обороту кредиту, обумовлена кількістю днів, за яке кредитні кошти банку здійснюють повний оборот. Обчислюється цей показник як відношення середніх за аналізований період позик в оборотні активи до одноденного кредитового обороту по позичкових рахунках банку. По третьому і четвертому кластеру спостерігається чітка тенденція щодо розміру відсоткової ставки за короткостроковими кредитами розмір якої на 3,1 і 3,9 відсоткових пункти менше в порівнянні з першою групою кластеру.

В зв'язку з потенційними ризиками неповернення банківських запозичень нами проведений моніторинг групи сільськогосподарських підприємств в користуванні і в оренді яких розмір земельної площі перебуває в діапазоні від 1000,1 до 2000,0 га. Кількість таких сільськогосподарських підприємств в Черкаській області в середньому за досліджуваний період складає 166 або 29,1 % від загальної їх кількості. Об'єктивний і всебічний моніторинг цих сільськогосподарських підприємств проводився на основі аналізу конкретних кількісних і якісних значень індикаторів, які включають в себе оцінку кредитоспроможності, здатну забезпечити економічну безпеку за сучасних умов їх кредитування, як основного джерела фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямованих на забезпечення безперебійного колообігу виробництва, відтворення основних засобів, розширення виробничих потужностей, що уможливорює регулювання сталого розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності. Приведені дані свідчать, що показники ліквідності представляють інтерес не лише для керівництва сільськогосподарських підприємств, а й для зовнішніх суб'єктів аналізу: коефіцієнт абсолютної ліквідності представляє інтерес для постачальників сировини і матеріалів; швидкої ліквідності – для банків; поточної ліквідності – для інвесторів.

В цілому, застосування методики визначення потенціалу кластера аграріїв району враховує найбільш значущі показники та є простою за умов наявної інформації та розрахунку всіх показників. Крім того, необхідно враховувати, що формування та розвиток кластерів у окремо взятому районі неможливе без переходу на рівень дослідження конкретних сільськогосподарських підприємств та взаємодії всіх учасників виробничого ланцюжка, тому що кластер, що ефективно функціонує, може реалізувати свій потенціал тільки в спільній дії всіх учасників кластерної освіти. Таким чином, виявлення кластерних можливостей в аграрній сфері сільськогосподарських підприємств району та необхідність формування кластерів не викликає сумніву, оскільки реалізація кластерної

політики дає змогу забезпечити підвищення саморозвитку району за рахунок зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення продуктивності праці в учасників кластерної освіти, а також сприятиме збільшення обсягів інвестицій в аграрний сектор економіки.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, варто відзначити, що кластерний підхід є ефективним механізмом регіонального розвитку, оскільки з'являється можливість нарощувати економічний розвиток аграрної сфери регіонів, здатний забезпечити продовольчу безпеку держави, виробництво аграрної продукції для її реалізації на зовнішніх ринках, зростання тісної співпраці та здорової конкуренції, продуктивності праці та ефективності виробництва. Для наукового поглиблення даної проблеми в статті обґрунтовано методичні підходи оцінки кластерного потенціалу суб'єктів аграрної галузі регіону. Кластерний підхід дає змогу сформуванню системи напрямів розвитку регіону на основі наявного потенціалу регіональних економічних суб'єктів і об'єднати регіональну та промислову, інноваційну, науково-технічну, освітню політику, залучити зовнішні та внутрішні інвестиції.

Література:

1. Портер М. Э. Конкуренция. М.: «Вильямс», 2005. 608 с.
2. Enright M. J. Why Clusters are the Way to Win the Game? *World Link*. 1992. №5. P. 24–25.
3. Van den Berg L. Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach. 2001. № 38. P. 186–206.
4. Проект національної програми кластерного розвитку до 2027. <https://www.industry4ukraine.net/publications/proyekt-naczionalnoyi-programy-klasterного-rozvytku-do-2027/>
5. Саблук П. Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 3–12.
6. Тищенко О. М. Кластери як вектор розвитку економіки: організація, сутність і концепції. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2010. № 21. С. 74–80.
7. Соколенко С. І. Інформаційні кластери як механізм підвищення конкурентоспроможності регіону. *Ефективна економіка*. 2019. № 12,
8. Кропивко М. Ф. Концептуальний підхід до кластерної організації та управління розвитком агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2010. №11. С. 3–13.
9. Білик Р. С. Кластеризація як інструмент забезпечення конкурентних переваг національної економіки у європейському інноваційному просторі. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 65–75.

References:

1. Porter, M. E. (2005). *Competition*. М.: "Williams", 2005. 608 p. (in Ukrainian).
2. Enright, M. J. (1992). Why Clusters are the Way to Win the Game? *World Link*, 1992, no. 5, pp. 24–25. (in Ukrainian).
3. Van den Berg, L. (2001). Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach. *Urban Studies*, 2001, no. 38 (1), pp. 186–206. (in Ukrainian).

4. Project of the national cluster development program until 2027. (2020) <https://www.industry4ukraine.net/publications/proyekt-naczialnoyi-programy-klasterного-rozvytku-do-2027/> (in Ukrainian).

5. Sabluk, P. T. (2010). Clustering as a mechanism for increasing the competitiveness and social orientation of the agrarian economy. *Economy of agro-industrial complex*, 2010, no. 1, pp. 3–12. (in Ukrainian).

6. Tyshchenko, O. M. (2010). Clusters as a vector of economic development: organization, essence and concepts. *Theoretical and applied issues of economics*, 2010, no. 21, pp. 74–80. (in Ukrainian).

7. Sokolenko, S. I. (2019). Information clusters as a mechanism for increasing the competitiveness of the region. *Efficient economy*, 2019, no. 12, pp. 214. (in Ukrainian).

8. Kropyvko, M. F. (2010). Conceptual approach to cluster organization and management of the development of agro-industrial production. *Economy of agro-industrial complex*, 2010, no. 11, pp. 3–13. (in Ukrainian).

9. Bilyk, R. S. (2019). Clustering as a tool for ensuring the competitive advantages of the national economy in the European innovation space. *Regional economy*, 2019, no. 1, pp. 65–75. (in Ukrainian).

Annotation

***Nepochatenko O., Bechko P., Ptashnyk S., Havrylenko O.
Methodological approaches to assessing the cluster potential of subjects of the agrarian industry of the region***

The article examines the issue of methodical approaches to assessing the cluster potential of agricultural entities, the need to apply methodical approaches to clustering at the regional level. The development of clusters in the agricultural sector of the economy under modern conditions is perceived as the optimal form of agricultural production organization, which has a positive effect on innovative activity. Under these conditions, the most important task is to determine the cluster potential of the region. The article presents the essence of the cluster, the algorithm for assessing the cluster potential of the region's agrarian sector.

With the development of market relations, cluster policy is an important tool capable of realizing all the competitive advantages of the agrarian sector of the region's economy, which is currently a complex system, a set of entrepreneurial structures of all organizational and legal forms of business. Clusters come in the form of network structures aimed at creating new values directly within the network and reducing transactional and economic costs of economic activity, complementing each other in production and sales chains or when implementing projects of an innovative nature.

In view of this, the successful functioning of the cluster, as a rule, is ensured under the conditions of proper coordination of the activities of all its participants. The priority task of the coordination center is both the strengthening of existing and the design of new value chains through the use of hybrid forms of interaction capable of "crossing borders" and at the same time eliminating spatial and territorial factors. In EU countries with developed market relations, these institutions are often created with the participation of regional authorities. It is worth noting that the sustainability of clusters is ensured by existing active integrating companies that act as cluster leaders with existing knowledge and relevant skills of intra-cluster interaction. In view of this,

the priority for the resolution is the problem of methodical and practical motivation of further methodical approaches to the assessment of the cluster potential of subjects of the agrarian industry of the region.

Summarizing the above, it is worth noting that the cluster approach is an effective mechanism of regional development, as there is an opportunity to increase the economic development of the agrarian sphere of the regions, capable of ensuring the food security of the state, the production of agricultural products for their sale on foreign markets, the growth of close cooperation and healthy competition, labor productivity and production efficiency. For the scientific deepening of this problem, the article substantiates the methodical approaches of assessing the cluster potential of subjects of the agrarian industry of the region. The cluster approach makes it possible to form a system of regional development directions based on the existing potential of regional economic entities and to combine regional and industrial, innovative, scientific and technical, educational policies, to attract external and internal investments.

Key words: *agricultural industry, cluster, clusterization, methodical approaches, cluster policy, agricultural production*

УДК: 338.436-021.387(477)

DOI: 10.31395/2415-8240-2022-101-2-141-152

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Р. П. МУДРАК, доктор економічних наук

Уманський національний університет садівництва

В. В. ЛАГОДІЄНКО, доктор економічних наук

О. В. ДЕМЧЕНКО, кандидат економічних наук

Одеський національний університет технологій

В статті досліджуються динаміка фактичних показників економічної сталості розвитку сільського господарства України. Відмічається суттєве відставання фактичних рівнів продуктивності праці від цільових, що обумовлено переважанням екстенсивних технологій виробництва в секторі господарств населення. Стверджується, що порушення правил відтворення ґрунтів, яке проявляється у зростанні дефіциту гумусу та основних поживних елементів, в майбутньому загрожує спадом економіки сільського господарства.

Ключові слова: *сталій розвиток, економічна складова, продуктивність праці, випуск продукції, господарства населення, гумус, поживні елементи, дефіцит, органічні добрива, скотарство*

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства є стратегічним для національної економіки. Це обумовлено багатьма причинами найважливішими серед яких є його роль у забезпеченні продовольчої безпеки, надходженні валютної виручки від експорту агропродовольчої продукції,